

Järjestöt ja korona

Satakunnan yhteisökeskus
julkaisuja 2/2020

Satakunnan yhteisökeskus

Järjestöt ja korona

Satakunnan yhteisökeskus julkaisuja 2/2020

Satakunnan yhteisökeskus julkaisusarja

ISSN 2490-2071 (verkkojulkaisu)

© Satakunnan yhteisökeskus ja kirjoittajat

JULKAISIJA

Satakunnan yhteisökeskus

Otavankatu 5

28100 PORI

puh. 044 740 9922

toimisto@yhteisokeskus.fi

www.yhteisokeskus.fi

Ulkoasu ja taitto: Paula Numminen

Julkaisu on saatavilla sähköisenä: www.yhteisokeskus.fi/julkaisu

Joulukuu 2020

Sisällys

Lukijalle.....	4
-----------------------	----------

Paula Ilén, Suomen Punainen Risti, Satakunnan piiri

Järjestöillä on tärkeä rooli varautumisessa ja valmiudessa	5
---	----------

Annemari Hirsimäki, Satakunnan yhteisökeskus

Pandemian vaikutukset vapaaehtoistoimintaan Satakunnassa	12
---	-----------

Pertti Pale

Koronan vaikutus kriisipuhelintyöhön	16
---	-----------

Mirva Valkama

Ruoka-aputoiminta Porissa	18
--	-----------

Ulla Koivula, Satakuntaliitto

Mikä riki?	25
-------------------------	-----------

LUKIJALLE

Kansalaisjärjestötoimintaa on kuvattu yhteiskunnallisessa keskustelussa ketteräksi ihmisten arjen ymmärtäjäksi, joka täydentää julkisen ja yksityisen sektorin palveluja ja toimintaa arvokkaalla tavalla. Vuosi 2020 osoitti tämän todeksi ennennäkemättömässä laajuudessa.

Keväällä 2020 suomalaisten arjen mullistaneen, yhteiskunnan palveluita koetelleen ja hyvinvoinnin perustuksia uhanneen koronapandemian takia käynnistettiin myös Satakunnassa nopea ja tehokas yhteistyö järjestöjen, seurakuntien ja kuntien kesken. Vapaaehtoistyötä organisoitiin yhdessä kokonaan uudella tavalla. Järjestöammattilaiset keskittivät voimavaransa ihmisten auttamiseksi laajassa yhteistyössä. Yritykset osallistuivat toiminnan tukemiseen arvokkailla lahjoituksillaan. Kevään ajan viikoittain kokoontunut järjestöjen ja seurakuntien väliaikainen kriisiorganisaatio jatkoi toimintaansa myös syksyllä. Vuoden keskeiset opetukset ovat, että organisaatioiden varautuminen erilaisiin tilanteisiin on ensiarvoisen tärkeää, kollegojen vertaistuki kantaa vaikeimpinakin aikoina ja kun tilanne sen vaatii, meistä on yhdessä vaikka mihin.

Olemme koonneet tähän julkaisuun satakuntalaisia näkökulmia järjestötyöstä vuonna 2020. Antoisia lukuhetkiä!

Aulis Laaksonen, puheenjohtaja, Satakunnan yhteisökeskus

Milja Karjalainen, toiminnanjohtaja, Satakunnan yhteisökeskus

JÄRJESTÖILLÄ ON TÄRKEÄ ROOLI VARAUTUMISESSA JA VALMIUDESSA

KORONAKEVÄT TIIVISTI JÄRJESTÖJEN YHTEISTYÖTÄ

Vuoden 2020 tammikuun alussa kuulumme uutisista, että maailmalla on leviämässä koronavirus Covid-19, joka tappaa. Ihmisten liikkuvuus mahdollisti viruksen nopean leviämisen eri puolille maailmaa. Helmikuussa virus kylvi kuolemaa Italiassa ja Espanjassa ja pian Suomen hallitus totesi, että kuolemaa kylvävä pandemia oli saavuttanut maamme. Hallitus antoi ensimmäiset suosituksensa koronaviruksen leviämisen hillitsemiseksi 12.3.2020 ja valmiuslaki astui voimaan 17.3.2020. Valtioneuvosto perusti tilannekeskuksen ja aluehallintovirastojen valmiustoimikunnat aktivoituivat säännöllisiin kokouksiin.

Suomen Punainen Risti aktivoitui helmikuun alussa pohtimaan Punaisen Ristin auttamismahdollisuuksia pandemiatilanteessa sekä roolista viranomaisen tukena. Punaisen Ristin laajennettu johto aloitti päivittäiset Teams-kokoukset 20.3. keskustuimisto perusti tilannekeskuksen ja taskuforcet, joista käsin sekä välitettiin tietoa että laadittiin koronaohjeita sekä ohjeita ja tietoa vapaaehtoisille eri auttamismahdollisuuksista.

Punaisella Ristillä on valtakunnallisena ja viranomaisia tukevana järjestönä erityinen rooli kansalaisten auttamisvalmiuden osaamisen kehittämisessä, valmiudessa ja varautumisessa. Punaisen Ristin asetuksen (827/2017) mukaan Punainen Risti varautuu, kouluttaa ja tukee viranomaisia onnettomuus- ja kriisitilanteissa. Sisäministeriön, sosiaali- ja terveysministeriön ja Punaisen Ristin keskinäisissä yhteistyöpöytäkirjoissa on sovittu lisäksi Punaisen Ristin järjestökoordinaattoroolista häiriötilanteissa.

Tällä mandaatilla Punaisen Ristin Satakunnan piiri päätti kutsua satakuntalaisia järjestöjä yhteen pohtimaan, mitä järjestöt voisivat tehdä yhdessä uudessa tilanteessa. Ensimmäinen yhteinen Teams-kokous pidettiin 20.3.2020, jonka jälkeen kokouksia päätettiin pitää viikoittain. Mukaan kutsuttiin myös seurakunnan edustaja. Syntyi järjestöjen korona-ajan kriisiorganisaatio.

Säännölliset tunnin mittaiset kokoukset osoittautuivat tärkeiksi tiedon jakamisen, keskinäisen tuen ja yhteisen suunnittelun välineeksi. Kokousten puheenjohtajuus päätettiin kierrättää Punaisen Ristin, Satakunnan yhteisökeskuksen ja järjestöjen neuvottelukunnan kesken ja Satakunnan yhteisökeskus otti tiedonvälittäjän roolin. Punainen Risti otti tehtäväkseen vapaaehtoisten rekrytoinnin, kouluttamisen ja koordinoinnin järjestöjen yhteiseksi tueksi. Punainen Risti perusti sähköisen rekrytointikanavan korona-ajan auttamisesta kiinnostuneille uusille ja vanhoille vapaaehtoisille, joita välitettiin järjestöjen tueksi. Lisäksi Punainen Risti koulutti uusia vapaaehtoisia.

Korona vaikutti järjestöjen toimintaan monin eri tavoin. Joidenkin työ hiipui ja edessä olivat lomautukset. Joidenkin järjestöjen työmäärä taas lisääntyi samalla kun avuntarvitsijoiden määrä kasvoi. Vapaaehtoisten välittäminen erityisesti ruoka-aputoimintaan oli merkityksellistä, sillä monet vapaaehtoiset kuuluivat ikänsä vuoksi riskiryhmään.

Omalla tahollaan Punainen Risti valmistautui erilaisiin auttamisen muotoihin. Koulutimme vapaaehtoisia hygieni- ja terveysturvallisuusasioissa, lisäsimme ruoka-apua, ohjeistimme asiointiapua, annoimme vinkkejä etäkokouksiin ja etätoimintaan, järjestimme puhelimen ja chatin välityksellä henkistä tukea jne. Punainen Risti osallistui aluehallintovirastojen valmiustoimikuntien kokouksiin ja toimi näin välittäjänä järjestöjen ja viranomaisien välillä. Satakunnassa Punainen Risti perusti lisäksi oman kriisiaikaisen valmiusorganisaation vastaamaan viranomaisilta tuleviin mahdollisiin pyyntöihin ja piti myös viikoittaista yhteyttä vapaaehtoisten kanssa keräten tietoa auttamistilanteista ja viranomaisien pyynnöistä.

KRIISINKESTÄVYYS ON KAIKKIEN ASIA

Resilienssi eli kriisinkestävyys tuli kevään aikana sekä käsitteenä että tilanteena tutuksi. Valmiuden näkökulmasta resilienssillä tarkoitetaan yhteisön tai organisaation kykyä selviytyä ja palautua onnettomuus- tai kriisitilanteista. Jotta organisaation tai yhteisön kriisinkestävyys olisi hyvä, on sen tarpeen varautua tilanteisiin etukäteen.

Varautumisella tarkoitetaan toimintaa, jolla varmistetaan organisaation perustehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen kriisitilanteissa. Varautumiseen kuuluu etukäteissuunnittelu sen varalta, että uudessa tilanteessa tarvitaan tavanomaisesta poikkeavia toimenpiteitä. Täten ennakointi, riskienhallinta, koulutus ja osaamisen kehittäminen, valmiussuunnittelu, jat-

kuvuudenhallinta, etukäteisvalmistelut ja harjoittelu ovat osa varautumista. Päämääränä on paitsi huolehtia onnettomuuksien ja häiriötilanteiden ehkäisystä niin myös valmistautumisesta toimintaan niiden uhatessa tai sattuessaa ja suunnitella toipuminen.

Onnettomuus- ja kriisitilanteet voivat olla organisaatiokohtaisia, yksittäisiä onnettomuuksia tai sitten ne voivat olla laajempia yhteisöä tai koko yhteiskuntaa ja maailmaa koskevia katastrofeja. Perheen kotitalon palaminen koskettaa paitsi perhettä niin myös koko ympäröivää yhteisöä ja tahoja, jotka osallistuvat tavalla tai toiselle tilanteen vaatimaan auttamisketjuun. Koronaepidemian aikana taas on opittu, että tartuntatautiepideemia voi heikentää ihmisten hyvinvointia, ruuhkauttaa sairaalat, keskeyttää koulunkäynnin ja lamauttaa kansainvälisen liikenteen.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa puhutaan kokonaisturvallisuudesta, jolla tarkoitetaan viranomaisten, elinkeinoelämän, järjestöjen ja kansalaisten yhteistyötä huolehdittaessa yhteiskunnan elintärkeistä toiminnoista kriisitilanteissa. Yhteistyöllä varmistetaan, että tarpeelliset tehtävät tulevat hoide-
tuiksi, mutta myös vältetään päällekkäisyydet ja vähennetään toiminnasta syntyviä kustannuksia. Tavoitteena on saada käyttöön kaikkien toimijoiden voimavarat, kun yhteiskunnan turvallisuus on uhattuna.

Varautuminen ja valmiussuunnittelu ovat normaalia viranomaistyön arkea, joka perustuu perustuslakiin. Perustuslain mukaan yksilön perusoikeuksiin kuuluu oikeus henkilökohtaiseen turvallisuuteen. Turvallisuudesta huolehtiminen on siksi julkisen vallan tärkeimpiä tehtäviä. Lain velvoittamana viranomaisten on hoidettava paitsi välittömät uhkatilanteet myös ennalta varauduttava erilaisiin kuviteltavissa oleviin uhkiin. Valmiuslainsäädännöllä taas pyritään varmistamaan väestön turvallisuus ja elinmahdollisuudet sekä yhteiskunnan toimivuus poikkeusoloissa.

Kokonaisturvallisuuden käsite on hyödyllinen myös pohdittaessa järjestöjen roolia varautumisessa ja valmiudessa. Järjestöjen rooli häiriötilanteisiin varautumisessa ja onnettomuuksien hallinnassa on merkittävä. Järjestöillä on omat erityisosaamisensa, erilaisia resursseja sekä usein myös kyky kanavoida ihmisten auttamishalua. Järjestöillä on myös kokemusta vapaaehtoistoiminnan johtamisesta ja kyky koordinoida vapaaehtoistoimintaa kansalaisten ja viranomaisten avuksi. Järjestöillä on huomattava rooli henkisen kriisinkestävyyden ylläpitämisessä.

Valmiussuunnittelu varmistaa toimintojen jatkumisen onnettomuus- ja häiriötilanteissa, niin että organisaation toimintakyky ja itsenäisyys turvataan. Valmius- ja varautumissuunnitelmien tarkoituksena on siis vahvistaa tilanteiden hallintaa arjen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Kriisitilanteessa on tärkeää, että jokainen organisaatio varmistaa oman toimintakykynsä jatkuvuuden ja työn jatkumisen mahdollisimman häiriöttömästi. Järjestöjen olisikin hyvä varautua kriiseihin tekemällä riskiarviointia sekä varautumissuunnittelua ja pohtia sisäisten ja ulkoisten uhkien vaikutuksia toimintaansa.

VARAUTUMINEN JA KRIISEISSÄ TOIMIMINEN ONNISTUU PARHAITEN YHTEISTYÖLLÄ

Vuoden 2015 laaja-alaisen maahanmuuton tapahtumat edellyttivät valtavaa viranomaisien ja järjestöjen keskinäistä yhteistyötä tilanteesta selviämiseksi. Viranomaisilla oli kyllä suunnitelmia tilanteen varalta, mutta haastavaksi tilanteen teki tapahtumaketjun pitkä kaari, jatkuvasti kehittyvät tapahtumat ja niiden yllätyksellinen luonne. Järjestöjen ja kirkon rooli tilanteen haltuunotossa osoittautui erittäin merkittäväksi ensimmäisten kuukausien aikana. Järjestöjen asiantuntija- ja vapaaehtoistyötä koordinoi akuutissa vaiheessa Punainen Risti.

Myös korona-aika on osoittanut, kuinka tärkeä aktiivinen kansalaisyhteiskunta on yhteiskunnan henkiselle kriisinkestävyydelle. Naapuriapu, vapaamuotoiset auttamisringit ja kyläyhteisöjen organisoimat asiointiavut ovat tulleet yksinäisten, perheiden ja riskiryhmäläisten avuksi ja järjestöt ovat organisoineet verkkokoulutuksia ja virtuaalisia kohtaamisia, ruoka-apua, henkistä tukea ja lahjakorttien jakoa vähävaraisille. Järjestöjen roolia kokonaisturvallisuuden eri asiakirjoissa korostetaan nykyään paljon, minkä vuoksi järjestöjen olisi hyvä osata tunnistaa oma merkityksensä turvallisuustyön ketjussa.

Ennalta arvaamattomiin vakaviin häiriötilanteisiin sekä hitaasti kehittyviin uhiin varautuminen on haastavaa. Järjestöt voivat kuitenkin tuoda varautumisen riskinarvioihin mukaan monialaisuutta ja näkökulmia, joita ne huomavat toimiessaan lähellä kansalaisia. Järjestöjen omat ja järjestöjen kesken hiotut selkeät toimintamallit sopivat arkisten häiriötilanteiden hallintaan, mutta yllätyksellisissä ja koko maata koskevista tilanteista konkreettinen kokemus yhteistyöstä, vahvat verkostot, hyvät improvisaatiotaidot ja keskinäinen luottamus ovat tärkeitä elementtejä laadukkaasti auttamisketjun varmistamisessa.

Toiminnan yhteensovittaminen edellyttää konkreettista yhteistyötä ja säännönmukaista vuoropuhelua.

Kun puhutaan varautumiseen liittyvistä järjestöistä, tutuimpia ovat sopimus- ja vapaapalokunnat, meri- ja järvipelastajat sekä etsintöihin osallistuvat muut vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) verkoston järjestöt. Vapepa on 53 järjestön verkosto, jonka hälytysryhmät tukevat viranomaisia onnettomuus- ja kriisitilanteissa. Vapepalaiset ovat järjestäytyneitä ja koulutettuja toimimaan hälytystehtävissä. Parhaiten Vapepa tunnetaan etsintätehtäviä toteuttavista keltaliivisistä vapaaehtoisista ja jonkin verran sosiaali- ja terveystoimea tukevista vapaaehtoisista hälytysryhmistä.

On olemassa lisäksi järjestöjä kuten Punainen Risti (SPR), Suomen pelastusalan keskusjärjestö (SPEK) ja Maanpuolustuskoulutusyhdistys (MPK), jotka ovat erikoistuneet varautumiseen, valmiuteen ja järjestöjen koordinointiin häiriötilanteissa. Näiden järjestöjen valmius perustuu henkilöresursseihin, osaamiseen, aineelliseen valmiuteen, järjestelmiin ja prosesseihin sekä kykyyn kanavoida ihmisten auttamisen halu johdetusti mukaan toimintaan. Lisäksi näiden järjestöjen valmius rakentuu asiantuntijuudelle, vapaaehtoisuudelle, viranomaisyhteistyölle sekä järjestöverkostoille.

JÄRJESTÖJEN YHTEISELLE VALMIUSSUUNNITTELULLE VOISI OLLA TILAUSTA

Vaikka järjestö ei mieltäisikään toimintaansa osaksi valmiutta ja varautumista, voi se kuitenkin perustehtävänsä osalta vahvistaa merkittävästikin kokonaisturvallisuutta. Sosiaalisen hyvinvoinnin tukijana ja aktiivista kansalaisuutta edistävinä järjestöt lisäävät sosiaalista pääomaa ja yhteisen hyvän henkeä. Punaisessa Ristissä ajatellaankin, että kaikki vapaaehtoiset olivat he sitten ystävätoimijoita, terveystiivistä vapaaehtoisia, Nälkäpäivä-kerääjiä tai ensiapupäivystäjiä, ovat osa valmiutta.

Punaisella Ristillä oli vuosina 2016–2019 STEAn tukema Pärjätään yhdessä -hanke, jossa järjestöjen ja viranomaisten yhteistyötä pyrittiin lisäämään valmius- ja turvallisuuskäsitteiden kautta. Järjestöille tarjottiin välineitä riskiarviointien ja valmiussuunnitteluun tekemiseen, mutta myös suunnittelutyökaluja, joilla voidaan arvioida ja vastata omassa yhteisössä vallitseviin turvallisuusriskeihin. Myös kansalaisten omaehtoista valmiutta ja kriiseistä selviytymistä tuettiin erilaisin tapahtumin ja koulutuksin

Hankkeeseen osallistui Satakunnassa yhdeksän verkostoa, joihin osallistui 257 yhdistystä ja järjestöä. Hankkeen arvioinnissa todettiin, että järjestöjen välinen yhteistyö turvallisuuden ja valmiuden edistämiseksi vaatii aikaa ja resursseja ja ennen kaikkea tahtoa ja keskinäistä luottamusta.

Vuoden 2020 korona-aika on lisännyt järjestöjen välistä yhteistyötä Satakunnassa. Meillä on suuri etu siinä, että meillä on yhteistyön tukijana sellaisia organisaatioita kuin Satakunnan yhteisökeskus ja nyt uutena järjestöjen yhteinen neuvottelukunta. Meillä on lisäksi yhteistyötä edistäviä yhdistysten yhteisliittymiä kuten Satakylät, Leader-ryhmät, Sosiaali- ja terveysturvayhdistys ja meillä on valtakunnallisia piirijärjestöjä, joilla kaikilla on halu puhalttaa yhteen hiileen.

Korona-aikana muodostetusta järjestöjen väliaikaisesta kriisiorganisaatiosta voisi kehittää jopa pysyvän toimintamallin, jossa järjestelmällisesti edistetään järjestöjen keskinäistä yhteistyötä varautumisessa ja valmiussuunnittelussa. Järjestötoiminnan rinnalla toimii myös neljäs sektori, spontaani kansalaistoiminta, jolla on oma roolinsa auttamistyössä. Järjestöjen kannattaakin pohdita, miten ne voisivat lisätä yhteistyötä neljännen sektorin toimijoiden kanssa etenkin tilanteissa, jotka edellyttävät sitoutumista yhteisiin sääntöihin ja toimintatapoihin. Isommissa kriisitilanteissa, joissa toimitaan viranomaisten tukena, spontaanien auttajien ja osallistujien hyödyntäminen vaatii organisoidun vastaanoton, riittävän perehdytyksen ja valvonnan.

Kiitos kaikille yhteistyöstä!

INTERNETSIVUSTOT:

<https://www.kuntaliitto.fi/blogi/2020/jarjestot-ja-kunnat-tukevat-yhdessa-kuntalaisten-hyvinvointia-poikkeusoloissa>

<https://www.kuntaliitto.fi/yhdyskunnat-ja-ymparisto/turvallisuus/varautuminen-ja-jatkuvuudenhallinta>

www.mpk.fi

<https://naistenvalmiusliitto.fi/>

www.punainenristi.fi

www.soste.fi

www.spek.fi

www.turvallisuuskomitea.fi

www.vapepa.fi

www.vnk.fi

PAINETUT LÄHTEET:

Palomaa, Melinda 2020. Valmiusjärjestöjen vapaaehtoistoiminta valmiudessa ja varautumisessa eilen, tänään ja huomenna. Teoksessa Ossi Heino, Vesa Huotari ja Kari Laitinen (toim.): Varautuminen eilen – varautuminen huomenna: Puheenvuoroja Suomesta. Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 136. Tampere 2020.

PANDEMIAN VAIKUTUKSET VAPAA- EHTOISTOIMINTAAN SATAKUNNASSA

Keväällä 2020 puhjennut koronapandemia on vaikuttanut myös yhdistysten, seurakuntien, kuntien ja muiden toimijoiden tarjoamaan vapaaehtoistyöhön. Pandemia on muuttanut tapoja, joilla vapaaehtoistyötä toteutetaan, paikkoja, joissa sitä tehdään sekä luonut uudenlaisia reunaehtoja ja rajoituksia toiminnalle. Pandemia on muuttanut myös vapaaehtoistyötä tarjoavien toimijoiden orientoitumista tulevaisuuteen. Jo ennen koronaa vapaaehtoistyötä tekevien määrän väheneminen on huolettanut toimijoita valtakunnallisella – jos ei globaalillakin - tasolla. Kun vanhat konkarit jäävät pois, mistä saadaan tilalle uusia, innokkaita järjestöaktiiveja ja vapaaehtoisia? Jos vapaaehtoistyön tulevaisuuden näkymät eivät olleet vakaat ensinkään, mitä ne ovat pandemian jälkeen?

Toteutimme Yhteisökeskuksen puolesta syksyllä 2020 kyselyn, jossa selvitimme, millaisia vaikutuksia poikkeuksellinen aika on aiheuttanut vapaaehtoistyöhön Satakunnan alueella. Kysely oli kohdennettu vapaaehtoistyötä tarjoavien toimijoiden työntekijöille ja luottamushenkilöille. Enemmistö kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, että pandemia on vaikuttanut vapaaehtoistyöhön ainakin jollain tasolla. Suurin osa vastaajista arvioi vaikutukset vähintään kohdallaisiksi (63 %). Vastaajista 31 % arvioi vaikutukset erittäin suuriksi. Valtaosa vaikutuksista (88 %) liittyi tapahtumiin ja tilaisuuksiin, joita oli jouduttu siirtämään tai perumaan kokonaan. Vuodelta 2020 peruttujen tapahtumien joukossa on muun muassa kansainväliselle vapaaehtoisten päivälle 5.12.2020 suunniteltu kiitosjuhla. Kiitosjuhlaan oli tarkoitus kutsua noin 100 vapaaehtoista ympäri Satakunnan ja yli toimirajojen verkostoitumaan ja virkistäytymään yhdessä.

VAIKUTUKSIA ON NÄHTÄVISSÄ MONELLA TASOLLA

Pandemialla on ollut vaikutuksia sekä vapaaehtoisten, vapaaehtoistyötä tarjoavien toimijoiden että myös apua tarvitsevien tasolla. Vapaaehtoisten tasolla vaikutukset liittyvät muun muassa tehtävien muuttumiseen. Jopa noin

puolet kyselyyn vastanneista arvioi, että vapaaehtoisten tehtävänkuvat ovat muuttuneet pandemian aikana. Monet vapaaehtoistyötehtävät, kuten ystävätoiminnot, ovat turvallisuussyistä siirtyneet verkossa tai puhelimitse tehtäviksi. Kaiken kaikkiaan uuteen ja erilaiseen sopeutumista on vaadittu kaikilla kolmella tasolla. Kun koordinaattorit ovat kuumeisesti miettineet tapoja tavoittaa yhteisönsä asiakkaita ja kohderyhmiä, ovat vapaaehtoiset ja avun tarvitsijat puolestaan opetelleet erilaisten netissä toimivien alustojen käyttöä. Verkkovälitteisten toimintojen kehittäminen ja käyttöönotto onkin perusteltua avun saannin varmistamisen kannalta. Kyselyn vastauksissa verkkovälitteistä vapaaehtoistyötä puoltaa myös se, että jopa 63% vastaajista arvioi, että toiminnassa mukana olevat vapaaehtoiset eivät kenties uskalla palata entisiin tehtäviinsä epävarman tautitilanteen vuoksi. Vaihtoehtoja vapaaehtoistyön tekemiselle on siis hyvä olla olemassa, unohtamatta kuitenkaan perinteisen, kasvokkain tapahtuvan vapaaehtoistyön ja vertaistukitoiminnan merkitystä.

Syksyllä 2020 pandemiatilanteen hetkellisesti rauhoituttua, osa toimijoista palautti toimintoja takaisin tavanomaisemmaksi ja ihmiset alkoivat taas tavata toisiaan kasvotusten muun muassa erilaisissa vertaistukiryhmissä. Koulutuksia järjestettiin ja joitakin pienempiä tapahtumiakin pidettiin jälleen. Turvalliseen kohtaamiseen liittyvät asiat tulivat ajankohtaisiksi, kun maskit, käsidesit ja turvavälit vakiintuivat osaksi sekä vapaaehtoisten että meidän työntekijöiden arkea. Etäisyyden pitäminen tuo ymmärrettävästi omat haasteensa vapaaehtoistyöhön, jota on perinteisesti totuttu tekemään sekä henkisesti että fyysisesti lähellä. Mielikuva vapaaehtoisesta vastaakin usein esimerkiksi muistisairaana ikäihmisen kauppa-apuna toimivaa tukihenkilöä tai esimerkiksi keräyslippaan kanssa kauppakeskuksen sisäänkäynnin edessä päivystävää ihmistä. Yhä useammin vapaaehtoinen on kuitenkin myös vaikkapa koululaisen läksyjen teon tukena toimiva digipappa tai esimerkiksi oman taustayhdistyksen digimainoksia Facebookissa jakava someagentti. Verkossa tehtävät vapaaehtoistyön muodot sekä erilaiset digitaaliset alustat ovat tehneet tuloaan jo pitkään. Viimeistään globaali pandemia on kuitenkin tarjonnut tälle kehitykselle alkusysäyksen, jonka vaikutukset hyvin luultavasti jäävät monelta osin pysyviksi.

POIKKITOIMIJAISTA YHTEISTYÖTÄ

Poikkeuksellinen tilanne on synnyttänyt myös vapaaehtoistyötä tarjoavien toimijoiden keskuuteen joukon erilaisia yhteistyön muotoja sekä tiivistänyt jo olemassa olevien yhteistyöverkostojen toimintaa entisestään. Satakunnassa uusien verkostojen muodostumiselle on ollut hyvä pohja, sillä täällä järjestöt,

seurakunnat ja muut toimijat tekevät muutenkin tiivistä yhteistyötä keskenään. Pandemian tiimoilta syntyi muun muassa järjestöjen ja seurakuntien yhteinen kriisiorganisaatio, jossa käydään läpi ajankohtaiset asiat tautitilanteen osalta sekä keskustellaan toimista, joita yhteistyössä voidaan tehdä ihmisten hyvinvoinnin parantamiseksi ja terveyden turvaamiseksi. Näissä tapaamisissa puhututtaneet teemat ovat liittyneet muun muassa koronakriisin vaikutukset ihmisten yksinäisyyteen, syrjäytymiseen sekä osattomuuteen. Kriisiorganisaatio on loistava esimerkki yhteistyön merkityksestä sekä kolmannen sektorin toimijoiden ja vapaaehtoisten ketteryudesta ja joustavuudesta yllättävissä muutostilanteissa.

Toisena esimerkkinä tehokkaasti toimineesta, poikkitoimijaisesta yhteistyöstä valmiuslain ja poikkeusolojen ajalta on maakunnallisen vapaaehtoistyön uudelleen organisoituminen Suomen Punaisen Ristin Satakunnan piirin koordinaatiolla. Punaisen Ristin tuella ja asiantuntemuksella sekä laajamittaisella yhteistyöllä yli toimijarajojen, vapaaehtoisia apukäsiä saatiin osoitettua juuri sinne, missä niitä eniten tarvittiin. Punaisen Ristin kautta perustettiin vapaaehtoispankki, jonka kautta kuka tahansa pystyi ilmoittautumaan mukaan auttajaksi poikkeustilanteessa. Pankin kautta mukaan ilmoittautui yhteensä 160 vapaaehtoista, joista 70:llä ei ollut aiempaa järjestötaustaa. Vapaaehtoispankin kautta ilmoittautuneita ja hygieniaan sekä turvallisuuteen koulutettuja vapaaehtoisia ohjattiin muun muassa ruokajakeluihin. Kaikkiaan SPR Satakunnan piirin kautta välitetyt vapaaehtoiset olivat mukana jakamassa noin 4000 ruokakassia.

VAPAAEHTOISTYÖ NYT JA TULEVAISUUDESSA

Vaikka kyselyn vastaukset sinällään kuvaavat pientä hetkeä tilanteesta, joka on alati epävarma ja muuttuva, herättävät ne silti huolta vapaaehtoistyön tulevaisuudesta laajemminkin. Koronan vaikutukset avuntarvitsijoiden määrään eivät ole ainakaan vähenemään päin. Pandemian aikana etenkin erilaiset kriisipuhelimet ovat ruuhkautuneet ja leipäjonot kasvaneet entistäkin pidemmiksi. Avun tarpeessa on yhä useampi ihminen, on kyse sitten henkilökohtaiseen talouteen ja työllisyyteen, ihmissuhteisiin tai esimerkiksi mielenterveyteen liittyvistä haasteista.

Parhaimmillaan vapaaehtoistyö tarjoaa mielekästä tekemistä ja on tärkeää sekä avuntarvitsijoille että myöskin vapaaehtoisille itselleen. Pandemia on tuonut vapaaehtoistyön merkityksen esille sekä yhteiskunnallisella, yhteisöllisellä että myös yksilöllisellä tasolla. Se on opettanut, kuinka tärkeää

kolmannen sektorin, kuten järjestöjen ja niissä toimivien vapaaehtoisten toiminta, osaaminen ja auttamisenhalu on. Hyvänä esimerkkinä vapaaehtoisten merkityksestä julkisen sektorin tukena on esimerkiksi Helsingin kaupungin yhteydenotto sote-alan kansalaisjärjestöihin, jossa kaupunki tiedusteli mahdollisuutta saada vapaaehtoisia mukaan koronatartuntojen jäljitystyöhön. Satakunnan tasolla esimerkkinä vapaaehtoisten ja julkisen sektorin välisestä yhteistyöstä voidaan mainita esimerkiksi joukkoinfluenssarokotukset, joiden organisoimisessa oli mukana vapaaehtoisia muun muassa Punaiselta Ristiltä ja Vapaaehtoisesta pelastuspalvelusta. Lisäksi vapaaehtoisia on ollut mukana muun muassa hengityssuojainten jaossa.

Ahkerasti ja pyyteettömästi apuun lähtevistä vapaaehtoisista huolimatta pelkällä vapaaehtoistyöllä ei pystytä vastaamaan avuntarpeen räjähdysmäiseen kasvuun kaikenkattavasti. Muiden yksilöiden ja yhteisöjen tukirakenteiden lisäksi tarvitaan resursseja koordinointiin sekä välineitä ja yhteisiä toimintamalleja turvalliseen vapaaehtoistyön tekemiseen. Kaiken kaikkiaan, pandemian moninaiset vaikutukset tulevat esille vasta viiveellä ja ehkä niitä voidaan tarkastella laajemmin vasta vuosien päästä. Siksi onkin tärkeää, että muistaisimme kirjata ylös tässä hetkessä havaitsemiamme muutoksia ja vaikutuksia, jotta tulevaisuudessa voimme varautua ja valmistautua yllättäviin tilanteisiin yhä tehokkaammin. Pandemia-aikana tehdyn yhteistyön ja yhteiskehittämisen ylös kirjaaminen sekä vaikutusten esille tuominen on tärkeää, sillä juuri sillä perustelemme olemassaolomme tärkeyden. Mitä jos meitä ei olisi?

Suuri kiitos kaikille vapaaehtoisille tekemästänne arvokkaasta työstä ja oikein hyvää kansainvälistä vapaaehtoisten päivää 5.12.2020!

Jos olet kiinnostunut vapaaehtoistyöstä, ota rohkeasti yhteyttä vapaaehtoistyön ohjaus -ja neuvontanumeroon 044 7444 181 tai täytä hae vapaaehtoiseksi – lomake osoitteessa <https://www.yhteisokeskus.fi/haevapaaehtoiseksi>

KORONAN VAIKUTUS KRIISIPUHELINTYÖHÖN

Kriisipuhelin on MATALAN KYNNYKSEN HETI-APUA

MIELI Suomen Mielenterveys ry:n ylläpitämä Kriisipuhelin on käytettävissä 24/7. Tänä vuonna soittoja on tullut 600 – 900 kpl/vrk. Vastaamaan on ehditty 200 – 300 puheluun vuorokaudessa. Vuosina 2018 – 2020 soittojen määrä on kasvanut noin 30 % vuodessa.

Miksi kriisipuhelimeen soitetaan? Suurin tekijä on ahdistuneisuus: syynä vaikeudet arjessa, itsetuhoiset ajatukset, parisuhdeongelma, oma sairaus, huoli läheisistä ja yksinäisyys.

Koronan aikana ahdistus on lisääntynyt erikoisesti koronan riskiryhmissä: vanhat, huonokuntoiset ja hoitosuhteessa olevat henkilöt. Näissä ryhmissä kriisipuhelimeen soittaminen on varmaankin lisääntynyt.

Miksi soitetaan kriisipuhelimeen, eikä mennä terveyskeskukseen? Halutaan jotakin nyt heti. Halutaan kuuntelija. Halutaan tietää, mitä pitäisi tehdä. Halutaan hetkeksi juttukaveri. Kynnys kriisipuhelimeen soittamiseen on alhainen. Sen sijaan kynnys lääkäriin tai terveyskeskukseen menolle on korkea.

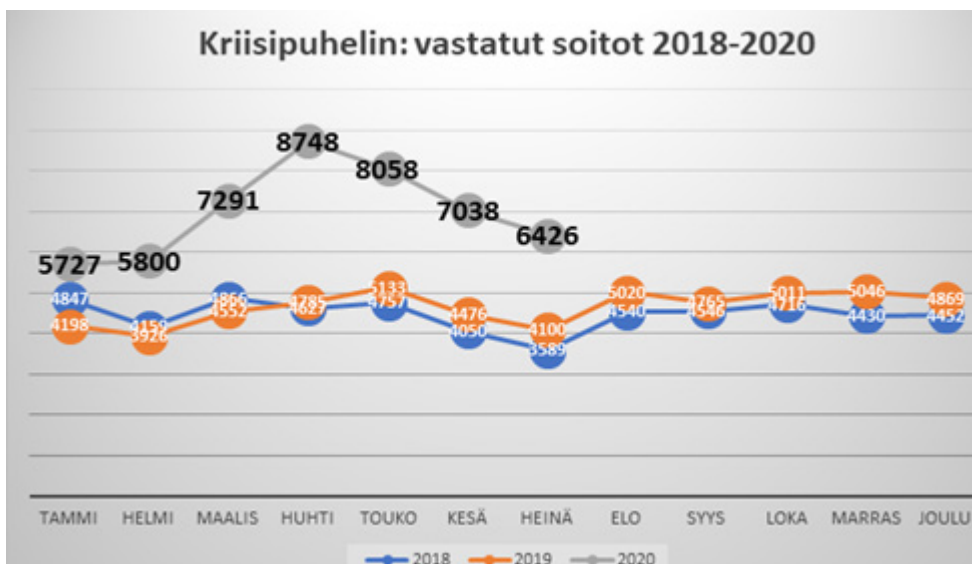
MIELI Suomen Mielenterveys ry:n ylläpitämä Kriisipuhelin on organisoitu niin, että päivystyspaikkoja on ympäri Suomea. Kaikissa päivystyspaikoissa ollaan kriisiauttamisen ammattilaisia. Myös vapaaehtoiset ovat ammattilaisia siinä mielessä, että he ovat hyvin koulutettuja ja yleensä hyvin kokeneita, useimmilla on yli 10 vuoden kokemus.

Päivystyspaikat ovat MIELI ry:n paikalliseuroja ja kriisikeskuksia. Satakunnassa päivystyspaikkoja on kaksi: Raumalla Rauman seudun mielenterveysseura ry ja Porissa MIELI Satakunnan Mielenterveys ry.

Porissa kriisipuhelintyö on kokonaan vapaaehtoistyötä. Tänä vuonna MIELI Satakunnan Mielenterveys ry päivystää kriisipuhelimessa noin 1 400 tuntia ja vastaa noin 4 000 puheluun. Kun korona alkoi, Porissa reagoitiin heti ja päivystystä lisättiin merkittävästi.

Kriisipuhelin on MATALAN KYNNYKSEN HETI-APUA. Se on erittäin kustannustehokasta verrattuna perusturvan palveluihin. Aivan erityisen edullista yhteiskunnalle on kokonaan vapaaehtoistyöllä toimiva kriisipuhelin. Porissa MIELI Satakunnan Mielenterveys ry:n kriisipuhelin maksaa yhteiskunnalle noin 2 euroa/tunti eli alle euron per puhelu.

Vuonna 2020 MIELI ry:n valtakunnallisessa kriisipuhelimessa on vastattu 5 700 – 8 700 soittoon kuukaudessa eli 200 – 300 soittoon vuorokaudessa. Porissa toimivan paikallisseuran MIELI Satakunta osuus tästä on ollut 10 – 15 puhelua vuorokaudessa.

RUOKA-APUTOIMINTA PORISSA:

KAUPAT JA JÄRJESTÖT HYÖTYISIVÄT, JOS NE YMMÄRTÄISIVÄT PAREMMIN TOISTENSA TOIMINTAA

Vuonna 2020 tehdyssä Jyväskylän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä selvitettiin porilaisten ruoka-apujärjestöjen ja hävikkiruokaa lahjoittavien ruokakauppojen yhteistyön tärkeimpiä kehittämistarpeita ja sitä, miten yhteistyötä voitaisiin parantaa. Tutkimus osoitti, että parannusta tarvitaan elintarvikkeiden laatuun, Ruokaviraston ohjeistukseen, perehdyttämiseen sekä toiminnasta tiedottamiseen. Tehostettu ohjeisiin perehdyttäminen parantaisi elintarvikehygieniaa. Tutustuminen toisten toimintaan ja yhteistyön läpinäkyvyys toisivat merkittävää lisäarvoa molemmille osapuolille.

Keväällä 2019 aloitettiin porilaisten ruoka-apujärjestöjen yhteistyön kehittäminen ja yhtenä tavoitteena on kehittää yhteistyötä ruokakauppojen kanssa. Järjestöjen ja ruokakauppojen yhteistyötä ei ole koettu kovin selkeäksi ja siksi tarvitaan yhteisten toimintatapojen kehittämistä. Tutkimus toteutettiin haastattelemalla kahdeksan ruokakaupan kauppiasta tai myymäläpäällikköä, kolmen ruoka-apujärjestön toiminnanjohtajaa sekä Porin kaupungin Ympäristö- ja terveystarkastajaa. Ruoka-apujärjestöjen ja hävikkiruokaa lahjoittavien ruokakauppojen kanssa keskusteltiin tähänastisista toimintatavoista sekä heidän ajatuksistaan siitä, miten toimintatapoja ja yhteistyötä tulisi kehittää. Terveystarkastajaa haastateltiin pääasiassa elintarvikehygienian näkökulmasta. Tutkimusta tehtiin myös toimimalla yhden päivän ajan ruoka-apujärjestön ruoanhakijan apulaisena, kun lahjoituksia noudettiin ruokakaupoista. Havainnoimalla saatiin vahvistusta haastatteluille ja nähtiin, miten hävikkiruokan lahjoittaminen ja vastaanottaminen tapahtuu konkreettisesti.

Opinnäytetyön taustana ovat Ruokaviraston ohjeistus Ruoka-apuun luovutettavista elintarvikkeista sekä Päivittäistavarakauppa ry:n suositus jäsenyrityksille kaupan ruokahävikin hallinnasta myymälöissä.

TUTKIMUSTULOKSET: HYVÄ KUMPPANI, MUTTA MITÄ SE OIKEASTAAN TEKEE?

Haastatteluissa mukana olleista kahdeksasta ruokakaupasta seitsemän lahjoittaa hävikkiruokaa 5 – 6 kertaa viikossa. Yksi suuri ruokakauppa lahjoittaa vain kerran viikossa ja näin ollen pakastaa lahjoitukseen meneviä elintarvikkeita. Hävikkielintarvikkeiden keräily tapahtuu kaupoissa iltaisin. Ainoastaan yksi suuri ruokakauppa kerää tuotteet aamuisin ennen noutoa. Pääosassa elintarvikkeista on päiväystä jäljellä 1 – 3 päivän verran, mutta joissakin ruokakaupoissa saman päivän tuotteet kerätään illalla ja noudetaan seuraavana aamuna. Tämä koskee sekä parasta ennen- että viimeinen käyttöpäivä -tuotteita.

Niissähän on aina päivä pari, jopa muutamissa on jopa useempia päiviä vielä sitä käyttömahdollisuutta, niin se on vaan varotoimenpiteenä pistetty se, et se säilyy sit siihen päivään. – Keskikokoinen ruokakauppa

Lihat ja kalat ja noi tota valmisruuat ja muut ni joka ilta blokataan itse asiassa saman pvän tuotteet pois onkohan 8 – 9 välissä elikkä ei jätetä ihan sinne loppuiltaan. 8 – 9 aikaan viedään suoraan toho lihakylmiöön odottamaan aamuun et ne tulee hakemaan sit täältä. – Pieni ruokakauppa

Lahjoitetuista elintarvikkeista suurin osuus on ylivoimaisesti leivällä ja pullalla. Hedelmiä ja vihanneksia lahjoitetaan jonkin verran, samoin maitoa ja maitotuotteita. Hedelmät ja vihannekset menevät nopeasti huonokuntoisiksi ja nuhjuisiksi, siksi kaupat eivät halua ottaa niiden lahjoittamisen suhteen riskiä. Lisääntynyt liha- ja jalostetuotteiden ”punalaputtaminen” eli niiden myyminen illalla alennettuun hintaan, on laskenut liha- ja jalostetuotteiden osuuden kaikista pienimmäksi. Punalaputtaminen on vähentänyt ruokakauppojen ruokahävikkiä, mutta myös sitä kautta lahjoitusten määrää.

Sillon jossain vaiheessa ennen tätä laputusta niin sitä tuli sit paljon enemmän, ni jonot oli pitkiä... heti kun se laputus tuli ja jakomäärä pieneni ja ruvettiin vähemmän jakamaan, niin jono lyheni. – Ruoka-apujärjestö

Nostettaessa haastatteluissa esiin Ruokaviraston ohjeistuksen Ruoka-apuun luovutettavista elintarvikkeista, sekä ruokakauppojen että ruoka-apujärjestöjen vastaukset olivat lähinnä yleisen elintarvikehygienian tasolla. Ruokakaupat noudattavat pääasiassa kaupan omia elintarvikeohjeistuksia sekä ketjulta tulevia ohjeita. Yksi pieni ruokakauppa koki varovaisuuden lahjoitettavien elintarvikkeiden suhteen vähentyneen Ruokaviraston ohjeistusten myötä. Terveystarkastajat käyttävät Ruokaviraston ohjeistusta antaessaan asiakkaille

neuvoja. Erityisen tärkeänä terveystarkastaja pitää työntekijöiden perehdytystä. Hävikkielintarvikkeet ovat käyttöikänsä loppupäässä, joten jokaisen toimijan on tiedettävä, miten toimitaan ja missä kohtaa kukin vastaa elintarvikkeen turvallisuudesta. Työntekijät on perehdytettävä niin, että he tietävät, miten lahjoitetut elintarvikkeet merkitään ja säilytetään, tunnistetaan kaikki riskit ja huolehditaan ruokaa noudettaessa, ettei kylmäketju katkea. Ruokakaupoissa perehdyttäminen hävikkiruoan lahjoittamiseen tapahtuu normaalin alkupe-rehdytyksen yhteydessä; jotkut käyttävät apuna Päivittäistavarakauppa ry:n (PTY) perehdytyskansiota tai seinällä ohjeita lahjoittamisesta. Ruoka-apujär-jestöissä perehdyttäminen tapahtuu vastuuhenkilöiden toimesta.

No sanotaan et ihan normaalin perehdytyksen mukana eli samanlaisesti ku kaikki muutki. Et heil kerrota mitä sinne voidaa antaa. Et se on ihan mei-jän normaalissa perehdytysprosessissa, et mitä hävikkituotteille tehdään, et mitkä menee roskiin ja mitkä menee sitten mitä voi antaa. – Kesikokoinen ruokakauppa

Elintarvikehygieniää hävikkiruoan suhteen noudatetaan säilyttämällä niitä tietyissä paikoissa; kylmäsäilytystä vaativat tuotteet ovat kylmässä ja lämpi-mässä säilyvät tuotteet varastossa erikseen muista myymälään tarkoitetuista tuotteista. Ruoka-apujärjestöissä kylmäsäilytyskalusteilla on suuri merkitys. Lämpötilaseuranta on tärkeää, sillä suurien järjestöjen tiloissa pakastimia on toistakymmentä. Järjestöt huolehtivat varastonkierrosta "first in, first out"-menetelmällä eli ottamalla pakastimesta ensin vanhemmat tuotteet. Elin-tarvikkeita myös tarkastetaan jatkuvasti ennen kuin ne päätyvät loppukäyttä-jälle; lihan väriä ja hajua tarkkaillaan ja pullistuneet paketit, homehtuneet tai muuten epäkurantit tuotteet heitetään roskiin. Elintarvikkeiden säilytysaika järjestöjen tiloissa ei myöskään ole kovin pitkä, sillä lähes kaikki saadaan ja-etuksi yhden jaon aikana ja jäljelle jäävät elintarvikkeet annetaan muille ruo-ka-apujärjestöille jaettavaksi. Toinen suuresta järjestöstä tekee esimerkiksi viikossa 200 ruokakassia, jotka annetaan asukastuville, seurakunnille ja jär-jestöille jaettaviksi.

Meil hakee semmonen järjestö, joka tekee Latviatyötä. Se hakee kaikki meen kuivatavarat aina sillai suurinpiirtein joka toinen viikko. Tyhjentää kaik-ki mikä on semmosta ylimääräistä... on se sit vanhaa tai uutta kun mikä on tullu sinä aikana, niin mitkä on jääny tonne varastoon. Et siäl ei pidetä peri-aatteessa mitään semmosta kauheen kauaa, et hän hakee kaikki, kuivatava-rat pääasiassa. – Ruoka-apujärjestö

Kaikkien haastateltavien mielestä yhteistyö hävikkiruokaa lahjoittavien ruokakauppojen ja ruoka-apujärjestöjen välillä koetaan hyvin toimivaksi ja luotettavaksi. Mahdolliset epäselvyydet selvitetään toimijoiden kesken hyvässä yhteistyössä. Vaikka yhteistyö on toimivaa, löysivät kaikki haastateltavat yhteistyössä myös kehittämiskohtia. Koko elintarvikeketju aina pellolta pöytään asti työllistää paljon ihmisiä ja siksi ruokakaupat toivovatkin, että apu menisi oikeasti niille ihmisille, jotka sitä todella tarvitsevat.

Vaikka ruokakaupat kertoivat lahjoittavansa vain syötäväksi kelpaavia elintarvikkeita, olivat ruoka-apujärjestöt törmänneet yksittäisiin tapauksiin, joissa on lahjoitettujen elintarvikkeiden joukossa epäkurantteja tuotteita, esimerkiksi viimeisen käyttöpäivän ylittäneitä lihatuotteita, homeista leipää sekä huonokuntoisia hedelmiä ja vihanneksia. Nämä päätyvät järjestöissä roskiin ja nostavat heidän jätekustannuksiaan.

Ei mitään muut, ku se et sit ne epäkurantit tuotteet he laittais jo pois, ettei meen tarttis niin kauheesti, koska tosiaan me ollaan tämmönen vapaaehtoinen järjestö, ni se on niin valtava se roskalasku, joka meillä on...se on ihan kuuttasataa ja tuhatta euroa kuukaudessa, se on valtava määrä. – Ruoka-apujärjestö

Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet ruokakaupat olivat epätietoisia ruoka-apujärjestöjen toiminnasta. Ruokakaupat eivät tiedä, miten järjestöt toimivat lahjoitettujen elintarvikkeiden kanssa, miten niitä käsitellään ja jatkojalostetaan tai saadaanko kaikki ruoka jaettua. Kaupat pohtivat myös, miten järjestöissä on huomioitu elintarvikehygienian; säilyvätkö kylmäketjut ja onko toiminta muutenkin elintarvikehygienian mukaista. Myös yksi järjestö pitää ruoka-aputoiminnasta tiedottamista tärkeänä, jotta lahjoittajat tietävät järjestöjen toiminnan olevan paljon muutakin kuin hävikkiruoan noutamista.

Tuntuu et joka kaupungissa on kuitenkin oma ”Hurstinsa” olemassa mistä ei tiedetä yhtään mitään tai jotkut tietää, niin se on vähän sääli sinänsä, koska ne on kuitenkin vahva yhteiskunnallinen pohjakivi siellä mikä pitää toisaalta sitä toista puolta pystyssä. – Suuri ruokakauppa

JOHTOPÄÄTÖKSET: TOIMINTAA VOIDAAN TEHOSTAA PIENILLÄ MUUTOKSILLA – KORONA KOLMINKERTAISTI KEVÄÄLLÄ AVUNTARPEEN

Miten voidaan käytännössä parantaa näitä tutkimustuloksissa esiin tullutta kolmea tärkeintä kehittämiskohtaa? Hävikkiruoan luovuttamiselle ja vastaanottamiselle tarvitaan tarkempaa vastuunjakoa. Ruokaviraston ja PTY:n ohjeissa mainitaan kauppojen vastuusta huolehtia, että tuotteet ovat laadultaan elintarvikekelpoisia. Kuitenkin tutkimustulosten perusteella epäkurantteja tuotteita päätyy järjestöille ja sitä kautta jätteeksi, joka puolestaan lisää heidän jättekustannuksiaan. Ruokakauppa, joka lahjoittaa vain kerran viikossa, pakastaa viimeinen käyttöpäivä -tuotteet elintarvikkeiden viimeisenä käyttöpäivänä. Näin ollen tuotteet säilyvät noutoon saakka ja samalla varmistetaan elintarvikkeen turvallisuus. Viimeisen käyttöpäivän elintarvikkeet, jotka joissakin kaupoissa kerätään kylmiöön viimeisenä päivänä ja noudetaan seuraavana päivänä, ovat tällöin vanhoja, eivätkä olisi näin ollen enää elintarvikehygienian mukaisia, eivätkä lahjoitettavissa eteenpäin. Siksi tarkkuutta tuotteiden päiväyksiin ja säilyttämiseen on lisättävä, jotta ketjun loppupäässä olevat elintarvikkeet täyttävät elintarvikehygienian vaatimukset. Jatkossa olisi myös tärkeää, että jokainen hakija tarkastaa elintarvikkeet noudettaessa ja jättää epäkurantit tuotteet kaupan hävitettäväksi.

Syyskuussa 2020 Porin kaksi suurinta ruoka-apujärjestöä ovat saaneet Satakuntaliiton myöntämällä määrärahalla hankitun kylmäkuljetusauton yhteiseen käyttöön vuoden ajaksi. Tutkimuksen aikana oli vielä epäselvää, saako kumpikin järjestö auton käyttöön aina viikoksi vai kuukaudeksi kerrallaan. Riittääkö yksi kylmäkuljetusauto yhteiseksi kahdelle suurelle ruoka-apujärjestölle, jotka noutavat välillä isoja määriä ruokaa kuusi kertaa viikossa? Panostamalla keskitettyyn logistiikkaan tai kylmäkuljetusautojen määrän lisäämiseen pystyttäisiin täysin varmistamaan elintarviketurvallisuus ja syömäkelpoisen ruoan päätyminen avuntarvitsijoille. Järjestöjen logistiikan kehittäminen ammatillisempaan suuntaan lisäisi todennäköisesti myös muiden ruokakauppojen halukkuutta lahjoittaa hävikkielintarvikkeita.

Molemmat tahot varmasti noudattavat elintarvikelainsäädäntöä, mutta tutkimustulosten perusteella voidaan päätellä, että tarvitaan henkilöstön tietojen päivittämistä uusimpien ohjeistusten mukaisesti. Ruokaviraston ohjeistus ja PTY:n niiden pohjalta laatimat omat ohjeet ovat selkeät ja yksinkertaiset ohjeet tahojen yhteistyöstä, jotka on hyvä liittää osaksi ruokakauppojen ja ruoka-apujärjestöjen työntekijöiden perehdytystä. Tällä tavalla uusi kaupan työntekijä tai ruoka-avun vapaaehtoinen on helppo perehdyttää työhönsä ja

epäkohtiin päiväysmerkintöjen, epäkuranttien elintarvikkeiden ja kuljetusten suhteen saadaan myös parannusta.

Ehdottomasti suurin merkitys on porilaisten hävikkiruokaa lahjoittavien ruokakauppojen ja ruoka-apujärjestöjen yhteistyön lisäämisellä. Tutkimuksessa nousi vahvasti esille erityisesti ruokakauppojen epätietoisuus ruoka-apujärjestöjen toiminnasta. Jos ruoka-aputoiminta olisi avoimempaa, lahjoittavat tahot näkisivät, millainen koko ruoka-apuprosessi on. Näin myös lisättäisiin kuluttajien tietoisuutta siitä, että kaikki hävikkielintarvikkeet eivät päädy jätteeksi, vaan jalostuvat loppuun saakka jollekin hyödyksi. Tahojen yhteiseen toimintaan tarvitaan parannusta sekä ruokakauppojen tutustumista ruoka-apujärjestöihin. Tällä hetkellä suuret ruoka-apujärjestöt tavoittavat yhden jaon aikana lähes 400 avuntarvitsijaa. Kyse ei siis ole järjestöjen työssä pelkäämään lahjoitetun hävikkiruokan noutamisesta ja sen jakamisesta, vaan taustalle vaaditaan paljon työtä, jotta elintarvikkeet päätyvät loppukäyttäjälle ja apu menee perille. Ruokakauppojen esimiesten ja työntekijöiden tutustuminen ruoka-apujärjestön toimintaan, osallistuminen ruoan jakoon ja avuntarvitsijoiden kohtaaminen antavat ruokakaupoille paljon arvokasta tietoa järjestöjen työstä. Tällä tavalla kaupat myös ymmärtävät elintarvikkeiden laadun ja määrän merkityksen. Vastavuoroisesti, järjestöt voisivat tutustua kauppojen toimintatapoihin; miten poimitaan myymälän valikoimasta lahjoitukseen menevät elintarvikkeet ja miten niitä säilytetään.

Ruoka-apujärjestöjen välinen yhteistyö on aiempien tutkimusten mukaan todettu tärkeäksi. Yhteistyötä kehitettäessä kylmäkuljetusautot, keskitetty logistiikka ja varastointi ovat tärkeä osa turvallista, strategista ja kustannussäästöjä tuovaa ruoka-aputoimintaa. Yhtä lailla on myös tarkasteltava järjestöjen yhteistyötä hävikkiruokaa lahjoittavien tahojen kanssa, sillä molemminpuolinen ymmärtäminen helpottaa yhteistyötä ja auttaa sen kehittämisessä. Jatkotoimenpiteenä nähdäänkin lahjoittavien ruokakauppojen ja ruoka-apujärjestöjen yhteinen tapahtuma, jossa molemmat tahot vierailevat toistensa luona vapaaehtoisina tutustuen toimintaan eri toimipaikoissa. Tapahtuman päätteeksi molempien tahojen edustajat kokoontuvat yhdessä käymään läpi kokemuksiaan, antamaan palautetta ja ideoita yhteistyön kehittämiseksi ja laativat yhtenäiset pelisäännöt. Tapahtuman avulla lisätään myös näkyvyyttä Porin kaupungin päättäjien suuntaan, kerrotaan ruoka-avun mahdollisuuksista ja innostetaan lisää ruokakauppoja mukaan yhteistyöhön.

Ruoka-apujärjestöt olivat yllättäen keväällä 2020 aivan uudenlaisen tilanteen edessä, kun koronapandemia levisi myös Satakuntaan ja avuntarvitsijoiden

määrä kolminkertaistui. Normaalisti kuntouttavassa työssä olevat sekä yli 70-vuotiaat henkilöt eivät tilanteen vuoksi voineet toimia järjestöissä vapaaehtoisina. Vaikka järjestöt saivat avuksi muutamia lomautukseen joutuneita ihmisiä, vapaaehtoisten määrä kuitenkin pysyi vakiona. Järjestöjen työtaakkaa lisäsivät sekä hurjasti kasvaneet ruokajonot että valmiiden ruokakassien pakkaaminen, sillä ruoan jakoa ei voitu toteuttaa perinteisellä tavalla. Tutkimus toteutettiin kesällä koronatilanteen hieman rauhoituttua Porissa,

mutta opinnäytetyön laajuuden vuoksi koronatilanteen huomioiminen tutkimuksessa rajattiin pois. Ruokakauppoja haastateltaessa kuitenkin ilmeni, että keväällä asiakkaiden tekemä valtava hamstraus kaupoissa vähensi joksikin ajaksi lahjoitusten määrää samalla kun järjestöissä avuntarve kasvoi. Tutkimustulokset osoittavat, että elintarvikkeiden laadun, perehdyttämisen ja tehostetun yhteistyön parantamisen merkitys korostuu erityisesti, kun kohdataan kriisitilanne.

LÄHTEET

- Harrison, E., Kaustell, K. & Silvennoinen, K. 2020. Ruoan uudelleenjalkelu ja ruokahävikin vähentäminen. Luonnonvara- ja biotalouden tutkimus 31/2020. Helsinki: Luonnonvarakeskus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-326-963-7>.
- Kaupan ruokahävikin hallinta myymälöissä. 2018. Päivittäistavarakauppa ry:n suositus jäsenyrityksille 3.9.2018. https://www.pty.fi/fileadmin/user_upload/tiedostot/Suosituksset_ja_Ohjeet/Elintarvikkeet/PTY_suositus_Havikin_hallinta_2018.pdf.
- Ruoka-apuun luovutettavat elintarvikkeet. 2017. Eviran ohje 16035/2. Käytönotto 1.7.2017. https://www.ruokavirasto.fi/globalassets/tietoa-meista/asiointi/oppaat-ja-lomakkeet/yritykset/elintarvikeala/elintarvikehuoneistot/eviran_ohje_16035_2_fi_ruokaapu.pdf.
- Valkama, M. 2020. Porilaisten ruoka-apujärjestöjen ja hävikkiruokaa lahjoittavien ruokakauppojen yhteistyön kehittäminen. Opinnäytetyö. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. <https://www.theseus.fi/handle/10024/347904>.

Satakuntaliiton markkinointisihteeri Ulla Koivula kirjoittaa kokemuksistaan Sata-Digi -hankkeen työntekijänä sekä digitaalisuudesta ja digituen antamisen tilanteesta Satakunnassa.

MIKÄ RIKI?

Oikein pauhu käy, kun joka puolella puhutaan digistä, digiin siirtyvistä palveluista ja digitaidoista. Jo jokunen vuosi sitten Eeva Polttila esitteli Ylen kanavilla, miten helppoa on asentaa Yle Areena omaan kännykkään. Alun puheet esittelyssä olivat kerrassaan kutsuvia, mutta sitten kun oli aika näyttää, miten asennus oikeasti tapahtuu, kävikin kaikki hyvin nopeasti. Monelta meni varmaan sivu suun, miten homman piti toimia.

Kun itselläni on ollut kännykän kanssa ongelmia, ovat lapseni voineet neuvoa asiassa eteenpäin. Jotta pystyisin vastaavan tilanteen uusiutuessa itse korjaamaan asian, pitäisi minun muistaa, miten ongelma korjattiin. Nuorten sormet ja toiminnot ovat kuitenkin hyvin nopeita ja heille selkeitä kännykkää käsitellessään niin, etteivät he välttämättä huomaa näyttää, miten korjaus tehtiin. Enkä itsekään huomaa pyytää hidastamaan tahtia ja näyttämään, mitä nappuloita oikeasti kyseisessä tapauksessa painettiin ja miten asia ratkaistiin. Jotta oppisi tekemään vastaavan itse, pitäisi ottaa askel askelelta ylös, mitä pitää tehdä.

DIGITUKIJOIDEN VERKOSTO

Askel askelelta etenee myös Suomessa tehtävä digitukijoiden verkoston rakentaminen. Digitukijalla tarkoitetaan henkilöä, joka opastaa sähköisten laitteiden käytössä. Sähköisiä laitteita ovat kännykät, tietokoneet ja pädit. Pädi on tietokone pienessä koossa eikä siinä ole näppäimistöä, näyttö on suurempi kuin kännykässä. Koska Suomi on vuoden 2023 alusta siirtymässä hoitamaan julkisia palveluita pääasiassa sähköisesti, pitää jokaiselle taata mahdollisuus hoitaa asioitaan sähköisesti.

Digitaidot ovat uusi kansalaistaito, jolla pyritään joustavampaan arkeen koko Suomen väestölle. Digituen verkostoja rakennetaan valtakunnallisesti maakunnittain. Tällä hetkellä käynnissä on 14 maakunnassa Valtiovarainministeriön rahoituksella ja Digi- ja väestötietoviraston ohjauksessa digitukiverkoston rakentamisiin tähtääviä hankkeita. Kukin maakunta sijoittaa hankkeeseen myös omarahoitusta.

Satakunnassa hanke on saanut nimekseen SataDigi ja se toimii Satakuntaliiton alaisuudessa. Projektipäällikkönä työskentelee Joni Jokela. Satakuntaliiton markkinointisihteeri Ulla Koivulan työajasta menee puolet digitukiasioihin. SataDigin digituen kehittämisen ohjausryhmään kuuluvat Joni Jokelan ja Ulla Koivulan lisäksi seuraavat tahot:

- Ohjaamo Satakunta
- Osuuspankki Länsi-Suomi
- Perusturva
- Porin kaupunginkirjasto
- Rauman Kansalaisopisto
- Satakunnan Kansa
- Satakunnan yhteisökeskus
- Satasairaala

Tavoitteena on innostaa koko Suomi digitaalisuuden pariin, löytää ja tunnistaa digituen antajia sekä vahvistaa satakuntalaisten taitoja digitaalisten laitteiden ja sähköisten palvelujen käyttäjinä. Toivotaan, että digisuksi luistaa meillä kaikilla.

Seuraavassa käyn läpi joitakin käsitteitä ja sivustoja, mitä SataDigin ensimmäisen hankekauden aikana (1.11.2019 – 31.10.2020) on itselle tullut työssäni vastaan.

SUOMIDIGI.FI

Digitalisaatiota palveluissa eli sähköisiä palveluita kehitettäessä on huomioitava, että tieto jo saavutetusta tiedosta ja etapeista kulkee kaikille digituen kehittäjille ja muutoksessa mukana oleville tahoille. Suomidigi.fi -sivusto on tarkoitettu kaikille, jotka suunnittelevat digitaalisia palveluita ja muita sähköisiä palveluita. Sivusto on tarkoitettu tarjoamaan julkisen hallinnon työntekijöille tietoa digitaalisuudesta ja sen tarjoamista mahdollisuuksista ja vaatimuksista. Virkamiehetkin tarvitsevat koulutusta digiasioissa, jotta sivustot ja niiden käyttö tulevat tutuiksi ja he pystyvät omalta osaltaan neuvomaan asiakasta palvelun käytössä. Digin käyttö on hyvä olla sujuvaa ja sitä pitää voida harjoitella niin, että asiakaspalvelutilanteessa homma sujuu varmoin ottein. Monesti jokin sivusto voi olla asiakkaalle hankala käyttää, vaikka se olisi kuinka maltilla rakennettu ja helpoksi suunniteltu. Jos sieltä ei löydy juuri sitä asiaa, mitä

asiakas haluaisi hoitaa, pitää asiakaspalvelijan mieluummin osata heti neuvoa asiakasta kuin että itse alkaa siinä vaiheessa pohtimaan, että mistäs se asia täältä taas löytyikään.

Suomen siirtyminen sähköisyyteen on iso muutos. Kehittäjätkin ohjelmistojaja ja sivustoja rakentaessaan ovat monesti uuden edessä, joten tämä sivusto antaa heille työkaluja, tietoa ja tukea työhönsä. Kehittäjiä varten on sivustolla muun muassa paljon asiaa saavutettavuudesta ja miten se pitää ottaa huomioon verkkosivuja rakennettaessa, Saavutettavuudella viitataan siihen, että kuuro ihminen pystyy lukemaan esimerkiksi videon tekstitettynä, sillä hän ei puhuttua kuule. Näkövammaiselle saavutettavat sivut merkitsevät esimerkiksi sitä, että kussakin sivustolla olevassa valokuvassa on selostus, että mitä kuvassa näkyy. Esimerkiksi, että kuvassa tyttö silittää koiraa. Suomidigi-sivusto on myös isossa roolissa siinä, että se tukee Digi- ja väestötietoviraston työtä, kun edistetään Suomen digitaalisuutta. Tulevaisuudessa suomidigi.fi -sivustolta löytyvät kaikki Satakunnassa digitukea antavat tahot.

Digitaalisten palvelujen suunnittelijoilla on hyvin tärkeä rooli siinä, kuinka helppokäyttöisiä ja esteettämiä tuotetut palvelut ovat.

eOppiva

eOppiva on sivusto, josta löytää ilmaisia koulutuksia eri aihealueista. Näistä yksi on Digituki – Taitoja tuen antajille -koulutuskokonaisuus. Tähän ja muihin koulutuksiin voi tutustua osoitteessa <https://www.eoppiva.fi>

SATAKUNNASSA TEHTÄVÄ DIGITUKITYÖ

Digituen antajalla tarkoitetaan henkilöä, joka opastaa toista henkilöä sähköisen laitteen käytössä. SataDigi -hankkeen avulla on selvitetty, ketkä Satakunnassa antavat digitukea. Osana hankkeen toimintaa, on jokaiseen Satakunnan kuntaan nimetty digitukihenkilö, joka on hankkeen sekä kunnan välinen yhteyshenkilö. Hän pitää digilangat käsissään kunnassa ja osaa neuvoa, mistä tarvitsija saa digitukea läheltä.

Verkostoa rakennetaan koko ajan ja jäseniä verkostossa on nyt yli kuutisenkymmentä. Verkoston jäsenet auttavat toisiaan, kun tulee vaikeita tilanteita tai tarvitaan vinkkejä digituen antamiseen. Verkoston jäsenet saavat myös lisäarvoa verkostoon kuulumisesta kuten yhteistyötä eri sektoreiden kanssa, markkinointia, yhteisiä tapaamisia sekä tapahtumia.

SAPLUUNA DIGIPÄIVIIN

Jämijärvellä järjestettiin syksyllä digitapahtuma, jossa oli tarjolla koulutusta tietoturva -teemalla. Myös Kelan verkkopalveluiden neuvontaa sekä digitukea annettiin. Järjestäjät kokivat päivän mainiona ja olivat itse myös antamassa digitukea paikalla oleville henkilöille. Ihmiset tulivat siis omien laitteidensa kanssa paikan päälle ja digitukea erilaisiin pulmiin annettiin kolmen tunnin ajan.

Tästä tavasta tuoda digitukea tutuksi, on laadittu sapluuna eli yhtenäinen tapa tuottaa vastaava tapahtuma myös muualla Satakunnassa. Korona-aikana fyysisiä kohtaamisia isoissa joukoissa on vähennetty ja tämä ohjeistus on vähentänyt myös digipäivien järjestämistä.

WORKPLACE

Workplace on yhteinen keskustelu- ja työskentelyalusta, mihin SataDigin digitukiverkostoon kuuluvat jäsenet liitetään, kun he ovat ilmoittaneet kiinnostuksestaan liittyä mukaan. Muodostetaan satakuntalaisten digitukijoiden verkosto. Workplace antaa mahdollisuuden jakaa valokuvia, linkkejä, tekstejä, vähän samaan tapaan kuin Facebookissa tehdään. Verkostoon liittämisen tekee projektipäällikkö Joni Jokela.

KOULUTUSTA TULEVALLA SATADIGIN HANKEKAUDELLA

Hiljattain käynnistyneellä, toisella hankekaudella 1.11.2020 – 31.10.2021 laajennetaan edelleen Satakunnassa toimivaa digituen antajien verkostoa ja painotetaan digituen antajien koulutusta. Linkkejä ja kutsuja digituen antamista eri tavoin käsitteleviin webinaareihin jaetaan, asiantuntijoita kutsutaan luennoimaan kulloinkin ajankohtaisesta aiheesta. Lisäksi järjestetään Teams-kokouksia ja -seminaareja, kokoonnutaan mahdollisuuksien mukaan fyysisesti tai hybridikokouksissa (osa paikalla verkon kautta ja osa fyysisesti paikalla). Tietoa koulutuksista jaetaan verkoston jäsenille.

TEAMS-KOKOUS

Teams on alusta, joka on suunniteltu yhteisiä kohtaamisia varten. Teamsin avulla voi mm. järjestää kokouksia etänä, keskustella, jakaa näytöllä sivuja, näyttää PowerPoint -esityksiä ja kirjoittaa viestikenttään viestejä puhumisen sijaan. Teamsin käytön mahdollistamiseksi ei tarvita mitään erillistä ohjelmaa,

mutta kokouksen järjestäjä lähettää kutsulinkin. Kutsulinkkiä klikkaamalla pääsee Teams-kokoukseen.

Muita vastaavia järjestelmiä ovat esimerkiksi Zoom ja Google Meet. Nämäkin ovat maksuttomia tapoja olla yhteyksissä toisiin silloin, kun koolla on vähän isompi porukka. Esimerkiksi Satakunnan vanhusneuvoston kokous järjestettiin lokakuussa Teams-kokouksena ja osallistujia oli 13 henkeä.

Teams-kokouksessa pystyy äänettömästi ja mikrofoniaan avaamatta pyytämään puheenvuoroa klikkaamalla käden kuvaa näytöllä. Kun kuvaa on klikannut, jää siitä puheenvuoropyyntö näkymään ja kokouksen puheenjohtaja huomaa antaa puheenvuoron. Tästä puhutaan ”käden nostamisena ja laskemisena” tai että henkilöllä on ”käsi pystyssä”.

Yleisiin hyviin verkkokokouuskäytäntöihin kuuluu, että kukin osallistuja pitää oman mikrofoninsa suljettuna eli mute. Mikrofonin kuvaa klikkaamalla ruudulla, tulee mikrofonin ääni niin, että käyttäjän puhe kuuluu kaikille. Kun klikkaa uudelleen, tulee mikrofonin päälle teksti Unmute. Mute tarkoittaa mykistämistä ja unmute mykistämisen poistamista. Kun mikrofonin päällä liikuttaa hiiren kursoria, näkyy siinä teksti Unmute, jos mikrofoni on mykistettynä. Mute ja unmute -sanat tulevat englannin kielestä.

Kameran käyttäminen videoneuvottelussa voi joskus aiheuttaa sen, että neuvottelun toiminnot hidastuvat, kun monella on kamera päällä. Kamera näyttää omat kasvosi muille. Ellet halua käyttää kameraa, sen voi ottaa pois päältä klikkaamalla kameran kuvaa. Monesti käytäntönä onkin, että esimerkiksi kokouksen alussa esittelykierroksella kukin vilauttaa halutessaan omia kasvojaan ruudulla niin, että paikallaolijat näkevät, kenen kanssa ollaan keskusteluissa. Välttämätöntä kameran kuvan näkyminen ei useinkaan mielestäni ole.

KUKA TARVITSEE DIGITUKEA

Digitukea tarvitaan monasti esimerkiksi julkisten laitosten verkkosivujen käyttämiseen. Joskus tarvittavat lomakkeet voivat olla vaikeita täytettäviä tai niiden ymmärtäminen hankalaa. Verotoimistolla on omien palvelujensa ohjaamiseen varattua henkilökuntaa, samaten pankeilla. Jos tuntuu, että pankin sivujen käyttäminen laskujen maksamiseen tai tiedon hakemiseen on hankalaa, kannattaa kysyä omalta pankilta käyttöohjeita ja neuvontaa. Jos tarvitaan Kelan palveluita, on heilläkin valtio-omisteisena yhtiönä velvollisuus neuvoa ja opastaa omien palvelujen käytössä.

Lomakkeiden täyttäminen, hakemusten tekeminen tai tiedon haku ei todellakaan ole aina niin helppoa kuin voisi olettaa. Käytetään ehkä vaikeasti ymmärrettäviä sanoja tai jokin tietty lomake voi olla vaikea löytää, kun se on sijoitettu ehkä sellaisen otsakkeen alle, mistä asiakas ei sitä osaa etsiä. Digituen tarve tämän tyyppisissä asioissa on yhtä lailla nuorten kuin vanhojenkin osalta varmaan melko yhtäläinen. Nuoret tarvitsevat näissä tukea siinä kuin vanhatkin. Vaikka sosiaalisen median käyttäminen, Instagram, Facebook ym. sovellusten käyttäminen voi nuorelle polvelle olla helppoa, voi viranomaistoiminnan digipalvelujen käyttämisessä silti olla vaikeuksia.

MISTÄ DIGITUEKA SAA

Digi- ja väestötietoviraston keväällä 2020 teettämän kyselyn mukaan digitukea antavat useimmiten neljäs sektori eli läheiset. Sukulaiset, ystävät, kylän digitaituri tai tutut ovat usein niitä, joilta tulee kysyttyä neuvoa. Kirjaston tehtäviin kuuluu digituen antaminen ja kirjastot ovatkin hyvin toteuttaneet tätä tehtäväänsä muiden tehtäviensä ohella. Kirjastoissa on järjestetty esimerkiksi digiaiheisia luentoja ja sen jälkeen neuvottu kutakin paikallaolijaa oman laitteensa käyttämisessä. Tällä hetkellä pohditaan keinoja siihen, miten digituki parhaiten saataisiin jopa henkilön kotiin asti, sillä tämän tyyppisissä tapahtumissa digitukea annetaan niille laitteille, mitkä voi tuoda mukanaan ohjaustilaisuuteen.

SATADIGI-HANKKEEN TULOKSISTA

SataDigi -hankkeen projektipäällikkö Joni Jokelan mukaan Satakunnassa on edetty hankeaikana hienosti ja löydetty jo oiva määrä digitukijoita. Mitä muuta SataDigi -hankkeelle kuuluu, projektipäällikkö Joni Jokela?

Hanke sai tammikuussa räjähtävän lähdön, jolloin pääsimme mukaan esittelemään tulevaa työtämme muutamille messuille. Maaliskuussa kuitenkin meidät yllätti poikkeusaika, jolloin suunnitelmat hankkeen etenemisestä menivät uusiksi muutamilta osin, Jokela toteaa. Poikkeustilanteesta huolimatta hanke on edennyt suunnitellusti ja olemme päässeet luomaan uusia digituen antamisen toimintatapoja, jotka varmasti tulevat jäämään olemaan myös tulevaisuudessa. Hanke sai odotetusti jatkorahoituksen, jolla pääsemme kehittämään erittäin tärkeää työtä entistä paremmin.

Mitkä ovat olleet itsellesi suurimmat ilonaiheet / positiiviset yllätykset työssäsi digituen parissa Satakunnassa?

Suurin ilonaihe on ehdottomasti ollut se, kuinka verkostotoimijamme haluavat auttaa toisiaan yhteisen päämäärän saavuttamiseksi. Lisäksi olen yllättynyt positiivisesti siitä, kuinka paljon meillä on ihmisiä, jotka antavat digitukea vapaaehtoisesti, kertoo SataDigi -hankkeen projektipäällikkö Joni Jokela.

Joni Jokela, miten yhteistyö on käynnistynyt verkoston digitukijoiden kanssa?

Mielestäni yhteistyömme on käynnistynyt erittäin hyvin. On hienoa huomata, kuinka kaikki toimivat yhteen, vaikka digitukijoita ja toimijoita on paljon erilaisia ja lähtökohdat digituen antamiselle eivät ole samanlaisia.

Mikä on mielestäsi parasta SataDigi -hankkeen työssä, Joni Jokela?

Parasta on ehdottomasti se, että saa tehdä tärkeää työtä digituen parissa, jotta kaikilla olisi tulevaisuudessa tasavertaiset mahdollisuudet saada digitukea alueesta ja tilanteesta riippumatta.

DIGITUEN NÄKYMINEN TYÖSSÄ

Digituen antajien etsiminen ja löytäminen Satakunnassa ovat olleet hankaudella itselle uusi työsaika ja se on tuonut mukanaan avartavia kokemuksia normaaliin päivätyöhön. Korona-aikana on saanut oppia käyttämään erilaisia etäkokoonantumisen tapoja, mutta koen, että niitä ei koronatilanteen helpottuessaan kokonaan kannata väheksyä tai jättää käyttämättä. Liikenteen päästöt ja matkustamiseen käytetty aika ovat vähentyneet, kun enää ei olla menty monta kertaa viikossa pääkaupunkiseudun kokouksiin, vaan kokoukset on järjestetty etänä. Henkilökohtaiset kohtaamiset ovat toki palaverien suola – ilmeet ja eleet kertovat monesti lisää tilanteesta kuin tilanteesta ja asioiden esittäminen voi olla helpompaa, kun tavataan kasvokkain. Toiselle voi etäkokoonnutuminen taas olla helpompaa, kun chatin kautta voi tuoda omia kantojaan esille ”joutumatta” puhumaan. Eli hyvät puolensa on myös etäkokoonnutumisissa.

Laaja tietotaidon välittäminen digitaalitoihin liittyen on nyt ajankohtainen ja hyvin tärkeä asia. Digitaalisuutta ei pidä pelätä, vaan se olisi hyvä ottaa luontevaksi osaksi elämää. Jos kuitenkin jokaisen näppäilyn jälkeen tulee olo, että ehkä tein jotakin väärin, mitä tein väärin, menikö tämä nyt oikein, tuleeko nyt

joku virus koneelle tms., niin pitää vain opetella lisää. Uskoa itseän ja omiin taitoihin tulee opettelu ja käyttämisen kautta. Eikä aikaakaan, niin alussa hankalalta tuntunut asia voi sujua jonkun viikon jälkeen jo kuin vettä vain. Digitaalisuus on tehty helpottamaan elämäämme, ei vaikeuttamaan sitä. Rauhallinen tahti digitaitojen opettamisessa, opetettavan kuuleminen ja kuunteleminen on tärkeää. Toisto on avainsana, kun asioita opetellaan.

Digituen antajille toivotan menestystä tärkeässä työssään. Olemme ylimenonvaiheessa, missä digitaalisuus on vielä osalle outoa ja tuntematonta, mutta digituen antajat ovat omalta osaltaan tuomassa selkeyttä ja taitoa meille kaikille digituen tarvitsijoille. Saatu apu voi joskus jäädä avun saajan innostuksen tuoman ilon varjoon, mutta digituen antajan apua ja jatkuvaa jaksamista, voisi moni digilaite jäädä käyttämättä ja digitaito kertymättä. Kiitos siis kaikille digituen antajille.

MISTÄ LÖYTÄÄ LISÄTIETOA DIGITUEEN LIITTYVIIN ASIOIHIN JA DIGITAALISUUTEEN

Digitaalisuus kaveriksi osaamisen kehittämiseen, Työterveyslaitos <https://www.ttl.fi/blogi/digitaalisuus-kaveriksi-osaamisen-kehittamiseen/>

Digitalisaatio, kokeilut ja normien purkaminen <https://valtioneuvosto.fi/hallitusohjelman-toteutus/digitalisaatio>

Ikäihmiset ja sähköinen asiointi – Miten saadaan kaikki mukaan? https://www.valli.fi/wp-content/uploads/2019/11/ikaihmiset_sahkoinen_asiointi_netti.pdf

Matkailun digitaalinen kehitys <https://www.businessfinland.fi/suomalaisille-asiakkaille/palvelut/matkailun-edistaminen/toiminta-suomessa/digitaalisen-kehitys>

Pankkipalveluselvitys 2020 - Ikäystävällisyys mukaan digiyhteiskuntaan <https://www.valli.fi/wp-content/uploads/2020/11/Pankkipalveluselvitys-2020.pdf>

Saavutettavuusvaatimukset <https://www.saavutettavuusvaatimukset.fi/>

Viranomaisten velvollisuus tarjota digitaalisia palveluja, Valtiovarainministeriö <https://vm.fi/velvollisuus-tarjota-digipalveluja>

HANKKEEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

Tärkeää on, että saamme SataDigi -hankkeen päättymisen jälkeenkin pidettyä yllä toimivaa, hyvää ja aktiivista verkostoa auttamaan digituen antajia ja tarvitsijoita. Kunkin kunnan digitukihenkilö on paljon päällä, kun toiveena on, että hän voisi toimia kokoavana henkilönä kyseisen kunnan digitukijoille ja digituen tarvitsijoille. Tämä vaatii kuitenkin myös digitukijoiden aktiivisuutta ja intoa jatkaa yhteistyötä ja digituen antamista yhteisin voimin. Kun monet päät luovat yhdessä tapoja digituen antamiseen, syntyy varmasti uusia käytäntöjä, toimivia keinoja ja varmaa digituen saamista takaavaa toimintaa. Ja kukin kunta voi rakentaa digituen antamiseen omanlaisiaan alleja. Yksin ei kukaan pysty takaamaan kunnan toimivaa digitukea, mutta kun järjestöt, yritykset, julkiset tahot yhdessä kunnan digitukihenkilön kanssa yhdistävät voimansa ja ideansa, voi syntyä jotakin toimivaa. Kukin kunta siis toimii omalla tavallaan, mutta tarkoituksena kaikilla on tuottaa varmuutta digituen saamiseen sen tarvitsijoille.

LISÄTIETOJA

Projektipäällikkö Joni Jokelan tavoittaa Satakuntaliitosta. Voit ilmoittaa hänelle halukkuudestasi liittyä mukaan digituen antajien verkostoon Satakunnassa.

Digiasiantuntija, SataDigi projektipäällikkö Joni Jokela
p. 044 711 4338
joni.jokela(ät)satakunta.fi

Tekstin kirjoittaja, Satakuntaliiton markkinointisihteeri Ulla Koivula
p. 050 528 4856
ulla.koivula(ät)satakunta.fi

